

результат – покращувати якість своєї роботи. Завдяки рефлексивності педагоги-дошкільники та вчителі початкових класів об'єднані спільним завданням, спільною логікою роботи, спільними уявленнями про можливості дітей.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У життєвому циклі розвитку і формування особистості особливої значущості набуває безперервність її освіти, ефективність якої залежить від реалізації таких її принципів, як наступність, спадкоємність, перспективність і готовність. Відповідно до цього одним з важливих напрямів модернізації освітньої галузі стає забезпечення наступності між її дошкільною і початковою ланками. Наступність, виступаючи основною умовою переходу дитини від дошкільного навчального закладу до початкової школи, забезпечує неперервність освітнього простору дошкільників і молодших школярів, цілісний особистісний розвиток кожної дитини, створює середовище для повної соціальної і особистісної життєдіяльності дитини, її творчого розвитку, навчання, виховання, реалізації пізнавальних потреб протягом дошкільного дитинства і планового переходу до вищих освітніх ступенів.

Реалізація єдиної лінії розвитку, навчання і виховання, і, забезпечення тим самим неперервності освіти, буде більш ефективною через вирішення певних протиріччя й виходу зі складних ситуацій в процесі навчання. І успіх цієї справи, в свою чергу, багато в чому залежить від учителя, як центральної фігури, від якої, в свою чергу, залежить успіх усіх перетворень, які здійснюються в освіті. Адже побудувати навчальний процес без урахування особистісних якостей педагога просто неможливо.

Саме тому необхідною умовою встановлення реальної, а не удаваної наступності між дитячим садком та школою є належна професійно-педагогічна підготовка вчителя. І одним з аспектів такої підготовки є формування здатності педагога до рефлексії, що забезпечує узгодженість дій вихователя і вчителя у розв'язанні даної проблеми, і яка, крім того, є найважливішим фактором особистісного самовдосконалення.

Отже, все це дає підставу стверджувати, що тільки спільна діяльність педагогів, здатних до рефлексії, дозволить розширити і якісно покращити подальший пошук оптимальних шляхів вирішення даної проблеми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аншукова Е. Организация работы по преемственности между ДООУ и общеобразовательной школой // Начальная школа. Плюс до и после. – 2004. – №10. – С. 38-42.
2. Давыдова Л.И. Преемственность в работе детского сада и школы // Начальная школа. – 1991. – №2. – С.15-16.
3. Закон України “Про загальну середню освіту” // Нормативно-правове забезпечення освіти. У 4ч. – Х.: Видав. гр. “Основа”, 2004. – Ч.1. – С.59-86.
4. Ильченко С.В. Преемственность дошкольного и начального образования // Педагогика вищої та середньої школи: Зб. наук. праць: Вип. 9. – Кривий Ріг, 2004. – С. 333-336.
5. Прокопенко В. Сьогодні – п'ятирічні, а завтра – школярі // Дошкільне виховання. – 2004. – №11. – С. 12-13.
6. Середницька А.Д. Наступність між дошкільною та початковою ланками освіти // Початкова освіта. – 2003. – №47. – С.1-2.

УДК 371.134

Г.В. Джевага

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються особливості підготовки майбутніх вчителів трудового навчання до організації учнів проводити дослідження сільськогосподарського профілю.

Запропоновано визначити систему дослідницьких знань і вмінь, у формі моделі особливих якостей учнів необхідних для проведення досліджень сільськогосподарського напрямку.

The features of future labour training teachers preparation to organization of students in conducting of agricultural research are examined in the article. It is suggested to define the system of research knowledges and abilities, in the form of pupils' special qualities model which are necessary for conducting of agricultural direction research.

Державний базовий стандарт освіти, відповідно до сучасного рівня розвитку науки і техніки, ставить на меті, перед загальноосвітніми навчальними закладами, формування науковообґрунтованих системних знань та забезпечення творчої складової навчальної діяльності [2: 1]. Залучення учнів до дослідницької діяльності, як показали дослідження багатьох педагогів і психологів, дає можливість підвищити якість знань, сформувати інтерес до навчального предмету та виховати творче ставлення до оточуючої дійсності тощо[1; 5; 7]. До того ж, виконуючи дослідження, учні зможуть застосувати наявні у них знання, вміння та навички, елементи методології наукового пізнання, для здобуття нових знань та вмінь.

Підготовка майбутніх вчителів трудового навчання до організації учнів поводити дослідження сільськогосподарського профілю має враховувати ряд аспектів: по-перше, сам по собі сільськогосподарський профіль вимагає від учнів сформованості спеціальних знань та вмінь учнів, з галузі сільського господарства, технологій, економіки; по-друге, на відміну від досліджень, наприклад, що проводяться на уроках природничих наук, дослідження сільськогосподарського профілю спрямовують увагу учнів не на явища та ефекти, а на процеси, які відбуваються в тваринництві та рослинництві, які необхідно вміти фіксувати та інтерпретувати; по-третє, в умовах шкільних кабінетів експерименти з рослинами та тваринами проводити досить складно, тому майбутньому вчителю трудового навчання необхідно знати, яким чином слід обладнати шкільну теплицю чи організувати відповідний догляд за шкільними ділянками, чи забезпечити зв'язок з сільськогосподарським товариством, використовуючи його в якості дослідницької бази; по-четверте, більшість досліджень з рослинами і тваринами мають сезонний характер, що відповідає природному циклу розвитку флори і фауни, що повинно відобразитись у плануванні дослідницької діяльності учнів.

Враховуючи вище перераховані особливості організації досліджень сільськогосподарського профілю видно, що під час організації пошуково-дослідницької роботи майбутньому вчителю необхідно враховувати, що хід її виконання учнями напряму залежить здебільшого від рівня сформованості певних індивідуальних якостей особистості кожного учня. Про це говориться в дослідженнях багатьох вчених таких, як Васильєвої С.О., Гетти В.Г., Давиденко А.А., Ігошева І.А., Матюшкина А.М., Мельничук Т., Мулюкова Х.Я., Недодатко Н.В., Саричева Н., Сидоренка В.К., Успенського В.В., Цурулі О.А., Яковлевої Н.М., Яценка А. Як показали результати дослідження Андрєєва В.І., для досягнення результату на кожному етапі дослідження, учню необхідно застосувати відповідні знання і вміння та активізувати певні психічні процеси [1: 52]. Водночас в них досить неоднозначно визначається перелік дослідницьких вмінь. Тож, питання визначення моделі спеціальних якостей учнів, потрібних для виконання досліджень сільськогосподарського профілю, залишається недостатньо досліджене.

Проведені нами дослідження показали, що для проведення дослідницької роботи учню треба мати наступні якості особистості: вміння бачити і формулювати проблему, висувати гіпотези, обґрунтовувати гіпотезу, планувати власну діяльність, з урахуванням особливостей методології наукового пізнання, оцінювати власні дії та достовірність отриманих результатів, проводити аналіз результатів, вміння знаходити причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати, інтерпретувати данні, за допомогою графіків, таблиць, схем, формулювати висновки, мати позитивну мотивацію до дослідницької діяльності та

відповідну емоційно-вольову сферу, креативності, здібності, вміння експериментувати, базові знання учня, здібності відповідні до напрямку дослідження, вміння висловлювати і відстоювати власну думку. Тож, з цього переліку якостей учня-дослідника видно, що всі вони пов'язані з логікою наукового дослідження. Тому, можна припустити, що структурні одиниці моделі якостей особистості учня-дослідника сільськогосподарського профілю, теж знаходяться у відповідній залежності, утворюючи певну систему.

Наукові дослідження психологів вказують на те, що ефективність виконання завдань підвищується за позитивної мотивації діяльності [4: 462-486]. Це твердження використали і підтвердили, під час організації пошуково-дослідницької роботи з учнями, такі науковці і педагоги, як Осипенко Л.Є., Соломкина Е.В., Яценко А., [5-7]. Майбутніх вчителів трудового навчання необхідно вчити формувати мотиваційну сферу учнів-дослідників, до якої повинні входити вищі потреби: отримання задоволення від відкриття чогось нового, потреба у пізнанні навколишнього світу, необхідність проявляти себе у творчій діяльності, потреба у спілкуванні з однолітками та дорослими. Основу підвищення мотивації до дослідницької діяльності, на наш погляд, необхідно закладати шляхом використання колективної форми роботи. Міжособистісне спілкування, дасть можливість викликати особисту відповідальність перед колективом класу, почуття задоволення від привселюдно пережитого успіху під час дослідження. Досить позитивний вплив на дослідницьку діяльність сільськогосподарського профілю вносить те, що учням сільської місцевості, частіше за все подобаються професії зоотехніка, агронома, тракториста-механіка та ін. Запропоноване вчителем дослідження особливостей годування корів чи вирощування пшениці, дає змогу учню глибше дізнатись про особливості роботи працівників сільського господарства, поспілкуватись з ними. До того ж, під час формування світогляду, учні сільських шкіл обирають частіше природу, як об'єкт пізнання, ніж учні міських. Позитивні емоції, викликані виконанням пошуково-дослідницької роботи сільськогосподарського профілю, заохочують діяльність учнів та закріплюють його ставлення до вибору майбутньої професії – працівника аграрного сектору. Важливо також те, що позитивне емоційне забарвлення дослідницької діяльності підсилює вольову сферу особистості учня. Це дає можливість посилити наполегливість учня при вирішенні проблемних ситуацій та подолати труднощі виконання певної роботи з експериментальним обладнанням.

Як показує практика, організація досліджень повинна ґрунтуватись на чіткому плануванні дій учнів, враховуючи методологію наукового дослідження. Якщо вчитель не зверне увагу на недоліки в плануванні учнем дослідницької роботи, то це може привести до його нерівномірного завантаження протягом року. При плануванні також потрібно звертати увагу на сезонний характер сільськогосподарського виробництва. Якщо завчасно не продумати польові експерименти з проростанням пшениці або спостереження за розвитком телят, на початку року, то для проведення дослідження доведеться чекати цілий рік. Тому, в учня потрібно виховувати якості самоорганізації і самоконтролю власної діяльності.

Дуже важливо, щоб в учнів було сформоване вміння бачити та формулювати проблему. Проблеми різноманітного характеру оточують нас постійно та не всім під силу їх "побачити". Наприклад, всім нам відомо, що обробіток полів проводиться, здебільшого, за допомогою оранки. Але не всі вбачають в цьому велику екологічну проблему вітрової ерозії ґрунту. Даний процес важко помітити одразу, тільки після проведення відповідного спостереження та експериментів, можна відзначити зміни складу ґрунту. Формувати ці вміння вчитель може за допомогою лабораторних робіт, які спрямовані на визначення проблем. Від чіткості формулювання проблеми залежить об'єм подальшої дослідницької роботи в цілому. Розмитість теми, може вплинути на кількість проведених експериментів та складність написання висновків.

Висунення гіпотези, стосовно певного дослідження, потребує наявності знань з базових навчальних предметів таких, як біологія, географія, трудове навчання, хімія, фізика, основ економіки та високого рівня розвинутої уяви. Знання з цих навчальних предметів є

підґрунтям для висунення припущень та, як основа при оцінці достовірності отриманих результатів проведених експериментів.

Для обґрунтування обраних методів дослідження, необхідно, щоб в учня були сформовані вміння користуватись літературними джерелами, використовувати електронні носії інформації та користуватись глобальною пошуковою мережею – Інтернет, систематизувати отриману інформацію.

Виконання експерименту з наявними позитивними результатами та мінімальними похибками залежить від якості проведеного спостереження, рівня самостійності виконання завдань, сформованих вмінь використання методів дослідження, вимірювання та обчислення. На якість спостереження впливає рівень розвинутої уваги, вміння знаходити причинно-наслідкові зв'язки та вміння виділяти істотні ознаки явищ чи предметів дослідження.

Дослідження, наприклад, залежності росту пшениці від умов обробки ґрунту, його хімічного складу, особливостей добрив, відбувається протягом великого періоду часу, тому важливо бути дуже уважним, щоб помічати всі зміни, що відбулися за певний час. Вміння використовувати лабораторне обладнання, залежить від рівня розвитку рухової сфери та органів відчуттів учня: мікромоторики рухів, під час вимірювань висоти сходів, глибини оранки, розглядаючи зразки під мікроскопом, розрізняти, завдяки розвинутому окоміру, співвідношення мікроструктуру рослин.

Практичні дослідницькі вміння, як бачимо, можна розбити на елементарні уміння, які зазвичай формуються у гуманітарному та природничому циклах навчальних предметів базової школи та на спеціальні дослідницькі вміння, які необхідно формувати, створюючи для цього відповідні умови. Наприклад, вмінню читати текст, виділяти в ньому головне, узагальнювати одержану інформацію, складати реферати чи повідомлення – можна навчати на уроках української літератури; рухова сфера – розвивається на уроках та фізкультури. Вміння виконувати технологічні операції та користуватись обладнанням – формується на уроках трудового навчання. Вміння учнів належним чином оцінювати достовірність результатів вимірювань та обчислень, визначати похибку експерименту – формують на уроках фізики. Проводити кінцеву обробку результатів дослідження, за допомогою методів інтерпретації даних, у вигляді таблиць, графіків і діаграм – навчають на уроках математики. Такий вид представлення результатів допоможе учням унаочнити дані, зробити їх прозорими, допоможе визначити закономірності розвитку тварин, фактори впливу на ріст рослин тощо. Обробка даних та формулювання висновків, відбувається, на основі розвинутих розумових операцій – аналізу, синтезу, узагальнення і порівняння. У процесі вивчення навчальних предметів природничого циклу, розумові операції можна розвивати, за допомогою розв'язування на уроках задач творчого характеру. Оприлюднити результати дослідження учень може, написавши наукову статтю в періодичному виданні або доповідь на конференцію, чи реферат для виступу перед класом. Вміння описувати формується під час написання творчих творів на уроках літератури. Розвинута усна мова необхідна учню під час захисту або презентації результатів дослідження на конкурсі або конференції. Уміння висловлювати та відстоювати власну думку формується під час усного опитування на кожному уроці протягом всього процесу навчання. Тож, як видно, особливо важливу роль у формуванні дослідницьких якостей учнів відіграють міжпредметні зв'язки.

Вище проаналізовані якості особистості учня-дослідника дають можливість створити модель якостей необхідних учню для проведення досліджень сільськогосподарського профілю (рис. 1):

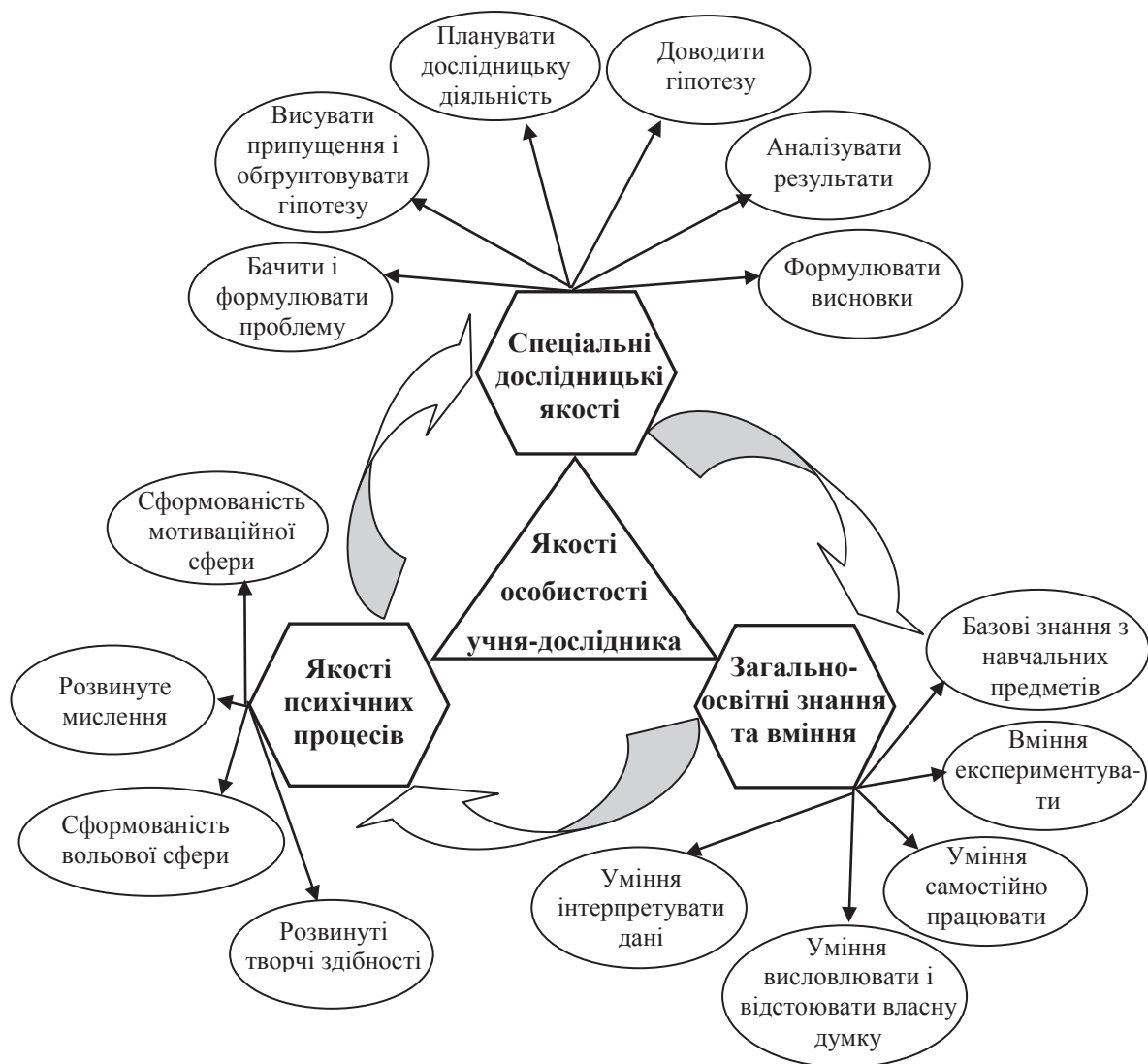

Рис. 1. Модель якостей особистості, які потрібних для проведення досліджень сільськогосподарського напрямку.

Отже, у модель індивідуальних якостей особистості учня-дослідника, які потрібно враховувати майбутньому вчителю трудового навчання для організації проведення учнями досліджень сільськогосподарського профілю є спеціальні дослідницькі якості, загальноосвітні знання і вміння та особливості психічних процесів, що повинні бути сформовані і розвинуті для виконання дослідної роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев В.Н. Изучение о оценка исследовательских способностей старшеклассников при изучении физики // Советская педагогика. – 1973. – №8. – С. 52-58.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Затверджений постановою Кабінету міністрів України від 14 січня 2004р. // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України.–2004.– № 1-2.
3. Недодатко Н. Діагностика сформованості навчально-дослідницьких вмінь школярів // Радянська школа. – 2002. – №8-9. – С.15-16.
4. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: Т. 3 – М.: ВЛАДОС, 2003. – Кн. 1: Общие основы психологии. – 688 с.
5. Осипенко Л.Є. Формування дослідниць вмінь сільських школярів // Пост методика. – 2005. – №1. – С.27-33.
6. Соломкина Е.В. Исследовательская деятельность учащихся как средство реализации личности в общеобразовательном пространстве // Народное образование. – 2007. – №5. – С. 17-18.

7. Яценко А.А. Дослідницька робота учнів як засіб виховання інтересу до сільськогосподарської праці // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – № 2. – С. 16-20.

УДК 378.14

І.П. Дроздова

**ВИДИ ЧИТАННЯ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
ЯК МОТИВАЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ
СТУДЕНТІВ ВТНЗ**

У статті висвітлено деякі проблеми навчання видів читання наукової літератури за спеціальністю як мотиваційні передумови процесу формування українськомовного професійного мовлення студентів ВТНЗ.

The article highlights certain problems of teaching the reading of subject-matter scientific literature as motivational preconditions for the process of shaping the Ukrainian-language professional speaking of students of higher technical educational institutions.

Навчання за фахом українською мовою студентів ВТНЗ має забезпечувати таке засвоєння студентами знань, що не тільки дає можливість застосовувати їх на практиці у професійному спілкуванні, але й формує здатність самостійно засвоювати засобами української мови нові досягнення науки й техніки, активно просуватися вперед разом із науково-технічним прогресом і відповідати освітнім вимогам нового тисячоліття.

Завдання підготовки фахівців із вищою освітою для різних галузей народного господарства, науки й техніки визначає комунікативно-практичний характер усього навчання і особливо практичний курс української мови – корекцію, формування і розвиток навичок аудіювання, говоріння (діалогічного і монологічного мовлення), читання і письма (вміння сприймати інформацію на слух, читання, конспектування, реферування літератури за спеціальністю українською мовою, підготовка наукових доповідей і повідомлень, участь у дискусіях, оформлення ділових паперів – заяв, курсових записів і дипломних записів, написання різних видів наукових робіт тощо). Основна робота за програмою передбачає певні комунікативні завдання і різноманітні форми їх реалізації (уміння давати оцінку отриманій інформації, здобувати нову інформацію з текстів на спеціальні теми, складати різного виду плани, тези, конспекти, реферативні огляди, виступати на суспільно-політичні і професійні теми).

Метою статті є розкриття специфіки формування і розвитку навичок читання українською мовою наукової літератури за спеціальністю, що значно підвищує у студентів ВТНЗ інтерес до вивчення як майбутнього фаху, так і української мови і є однією з мотиваційних передумов процесу формування професійного мовлення засобами української мови.

Ставлячи проблему про місце і роль читання як мовленнєвої діяльності в загальній системі діяльності фахівця на виробництві, слід зауважити, що воно завжди включається як рівноправна складова в ієрархію комунікативної діяльності у трьох формах: соціально-орієнтована, групова предметно-орієнтована і особистісно-орієнтована (О.Леонт'єв) форми спілкування. Мовленнєва діяльність читання як важлива складова в структурі діяльності високого порядку опосередковує будь-яку діяльність людини, є “способом формування і формулювання думки посередництвом мови” [1, 21].

Найважливішою особливістю читання текстів за спеціальністю є те, що воно, входячи до динамічної ієрархічної структури діяльності фахівця або студента, ніколи не виступає як провідне, а є супутнім, підкоряється навчанню, пізнанню, творчості, самоосвіті[2, 9],